

Kunnan LUMOn tekeminen - Luontokunnat ja Luontoviisaat kunnat -verkostojen työ kuntien luontotyön tukena

Riku Lumiaro, Suomen ympäristökeskus

10.10.2024

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
[#luontokunnat](https://twitter.com/luontokunnat)

Mikä on Luontokunnat-verkosto?

- Perustettu syksyllä 2020 kuntien luontotyön tueksi esiselvityksen perusteella
- Mukana noin 345 henkilöä reilusta 125 kunnasta > **Liitytään henkilöjäsenenä > Ei edellytä sitoumuksia ja toimenpiteitä kunnalta**
- Yhteistyön avulla kuntien potentiaali entistä paremmin käyttöön ja tukemaan kunnan elinvoimaa ja kehittymistä
- Edistää monella tapaa luonto- ja lumo-toimintaa kunnissa
- Autettu kuntia tunnistamaan vaikuttavimpia luonnon monimuotoisuusteemoja
 - Tärkeitä luontoteemoja on valittu aamukahvi- ja koulutustilaisuuksien aiheiksi
- Tavoitteina hyvien käytäntöjen jakamisen ja verkostoitumisen helpottaminen, sekä ajankohtaisen tiedon ja koulutusten tarjoaminen

Poimintoja tuesta luontokunnille

- Joka kuun toisena tiistaina klo 9.00 aamukahvit ajankohtaisista luontoteemoista
 - 10.1.2023 Lähiluonnon vaikutuksesta terveyteen ja hyvinvointiin
 - 13.3.2023 Uusi luonnonsuojelulaki
 - 12.3.2024 Luontomatkailun kehittäminen kunnassa
- Tehty opas kunnille ekologisesta kompensaatiosta ja järjestetty aiheesta aamukahvitilaisuus 12.1.2021 > [Lahti julkaisi kompensaatiohankkeensa 17.11.2021](#)
- Järjestettiin kuntien vieraslajiseminaari 5.5.2021, jossa > *Eri puolilla Suomea järjestettiin vieraslajitalkoita kesällä 2021 ja torjunnasta viestittiin aktiivisesti*
 - Neuvontaan rahoituksen hakemisesta ja vieraslajitorjunnasta
- Järjestettiin Luontokunnat-verkoston verkostotapahtuma 5.5.2022, jossa kehitettiin **Luontoviisaat kunnat –kriteereitä**, joka perustettiin 31.1.2023
- Seminaari ja työpaja kuntien Luonnon monimuotoisuusstrategian ja -ohjelman tekemisestä 17.5.2023 ja Ekologinen kompensaatio koulutus 21.8.2023

Riku Lumiaro, Suomen ympäristökeskus

luontokunnat.fi
#luontokunnat

Luontoviisaat kunnat – tavoitteellinen verkosto

- Tavoitteelliseen toimintaan pyrkivä verkostonosa perustettiin 31.1.2023
- Kunta liittyy valtuuston, hallituksen tai muun vastaavaa toimivaltaa käyttävän tahon päätöksellä verkoston jäseneksi sekä sitoutuu verkoston kriteereihin.
- Kriteerit koostuvat luontokadon hillintätoimista ja linjauksista, joilla kunta sitoutuu vähentämään oman toimintansa luontoa heikentäviä vaikutuksia ja edistämään luonnon monimuotoisuutta.
- Kriteerit laadittu yhdessä kuntien kanssa.
- Luontoviisaaksi kunnaksi hakevalla kunnalla on neljä vuotta aikaa täyttää kriteerit jäseneksi hyväksymisen jälkeen.
- Liittyminen on mahdollista jatkuvasti.
- Luontokunnat-verkoston sitoutumista vaatimaton toiminta jatkuu ennallaan.

luontokunnat.fi
[#luontokunnat](https://twitter.com/luontokunnat)

Kriteerit (dia 1/2)

- Kunta sitoutuu kuntastrategiassa tai muussa strategisessa asiakirjassa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen.
- Kunta laatii luonnon monimuotoisuuden turvaamisen LUMO-toimintaohjelman tai -strategian (kunnallinen tai alueellinen). LUMO-ohjelma voi olla osa kunnan ympäristöohjelmaa.
 - Kunta sitoutuu seuraamaan LUMO-ohjelman etenemistä.
- Kunta perustaa poikkitoimialaisen työryhmän edistämään luonnon monimuotoisuutta.
- Kunta kartoittaa omistamiensa maa- ja vesialueiden arvokkaat luontokohteet.
 - Arvokkailla luontokohteilla tarkoitetaan esim. uhanalaisia luontotyyppejä ja suojeltuja alueita (katso ymparisto.fi).
 - Kunta vie keräämänsä tiedon omaan ja mielellään myös kansallisiin kuten FEOn ja Laji.fi tietojärjestelmiin.

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
[#luontokunnat](https://twitter.com/luontokunnat)

Kriteerit (dia 2/2)

- Kunta ottaa luonnon monimuotoisuuden huomioon omistamiensa metsien sekä hallinnoimiensa viher-, virkistys- ja vesialueiden hoitokäytännöissä.
 - Huomioimisella tarkoitetaan sitä, että kriteerit on kirjattu kunnan LUMO-ohjelmaan, viher- ja metsänhoitosuunnitelmaan tai muuhun vastaavaan hoitosuunnitelmaan. Tarvittaessa kunta uudistaa hoitokäytännöt kriteerien mukaisiksi.
- Kunta sitoutuu lisäämään kuntalaisten ja yrityksien LUMO-tietoutta ja osallistamaan heitä LUMO-ohjelman suunnitteluun ja toteutukseen.
- Kunta sitoutuu lisäämään henkilöstön ja kuntapäättäjien tietoisuutta luonnon monimuotoisuudesta.

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
[#luontokunnat](https://twitter.com/luontokunnat)

Toimintalinjaukset (dia 1/2)

- Kunta ottaa monimuotoisuusnäkökulman huomioon kaikessa merkittävässä päätöksenteossaan.
- Kunnanjohtaja tai hänen nimeämänsä muu kunnan työntekijä toimii kiertävästi Luontoviisaat kunnat -verkoston johtoryhmän jäsenenä. Johtoryhmä kokoontuu kahdesti vuodessa.
- Kunta nimeää yhteyshenkilön, joka toimii tiedonvälittäjänä kunnan ja Luontoviisaat kunnat -verkoston tukitiimin (Syke ja Kuntaliitto) välillä.
- Kunnan perustamassa työryhmässä on edustettuna tärkeimmät hallinnonalat (ks. luontokriteerit). Työryhmä pyrkii aktiivisesti vähentämään eri hallinnonalojen toiminnasta aiheutuvia haittoja luonnon monimuotoisuudelle. Työryhmä voi olla myös alueellinen, tai jo olemassa oleva kunnan työryhmä tai laajennettu työryhmä, joka edistää luonnon monimuotoisuuden tavoitteita.
- Työryhmä ja yhteyshenkilö vastaavat esimerkiksi seuraavista tehtävistä.

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

Toimintalinjaukset (dia 2/2)

Työryhmä ja yhteyshenkilö vastaavat esimerkiksi seuraavista tehtävistä:

- Kunnalle laaditaan vuosittain suunnitelma luonnon monimuotoisuutta edistävästä investoinneista. Investoinnit hyväksytään seuraavan vuoden talousarviossa.
- Kunnalle laaditaan vuosittain suunnitelma, joka osoittaa, millä toimenpiteillä ja investoinneilla kunta edistää Luontoviisaat kunnat -verkoston kriteerien täyttymistä sekä luonnon monimuotoisuuden edistämistä. Suunnitelma sisältää suunnitellut investoinnit sekä keinoja asukkaiden ja paikallisten yritysten aktivoimiseen.
- Kunnan alueella toteutuneet merkittävimmät toimet kootaan vuosittain ja julkaistaan kunnan verkkosivuilla. Tieto tehdyistä toimitetaan myös Luontoviisaat kunnat -verkoston tukitiimille (Syke ja Kuntaliitto). Valtakunnallisesti kiinnostavat luontotoimet voidaan viedä myös Luontoloikka-verkkopalveluun Kestävyysloikka.fi.
- Kunnan henkilöstölle ja kunnanvaltuustolle tiedotetaan vuosittain toiminnan saavutuksista.
- Luonnon monimuotoisuudesta viestiminen voidaan liittää esimerkiksi osaksi varhaiskasvatusta sekä opetussuunnitelmaa, tai muulla kunnan valitsemilla keinolla.
- Alueen asukkaille, yrityksille sekä maa- ja metsätalousyrittäjille viestitään mahdollisuuksista turvata luonnon monimuotoisuutta.

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

Opas: Kunnan LUMO-ohjelma tekeminen

- Luontokunnat-verkoston tuottama yhdessä kuntien kanssa
- Keskeinen ohjeistus kunnan LUMO-ohjelman tekemiseksi
- Mahdollistaa suunnitellun ja tavoitteellisen luontotoiminnan kunnan elinvoimaisuuden parantamiseksi
- Löytyy **Luontokunnat.fi** > Materiaalit-sivulta

Kunnan LUMO-ohjelman tekeminen

Luontokunnat-verkosto

Miten laadin kunnan LUMO-ohjelman?

Mitä kaikkea minun pitää ottaa huomioon sen valmistelussa?

Keitä kaikkia tulee osallistaa LUMOn laadinnassa?

Miten LUMO jalkautetaan kunnassa niin että kuntalaiset kokevat siitä yhteistä omistajuutta?

Näihin ja muihin muihin kysymyksiin Kunnan LUMO-ohjelman tekeminen - opas antaa vastauksia.

1. LUMOn suunnittelu

- Kuntajohdon innostaminen ja osallistaminen
 - Aloitteentekijöiden tunnistaminen ja aloitteen tekeminen
 - Kunnan sisäisten sidosryhmien tunnistaminen, esimerkiksi lautakunnat
 - Näiden kanssa voi heti alussa selvittää, miten kuntastrategia ja muut ohjelmat yhdistyvät LUMOn avulla, esimerkiksi miten kunnan hyvinvointiohjelma kuuluu eri lautakunnille ja miten LUMO näkyy hyvinvointiohjelmassa
 - Päätäjien sitouttaminen > yhteisen tahtotilan luominen
 - Päätettävä päätöksenteon taso > valtuusto, hallitus vai lautakunta?
 - Koulutus ja osallistaminen
 - Rannikkokunnissa laajempi yhteys saariston ja Itämeren LUMO-ohjelmiin
 - Tavoitteiden asettelussa ja toimenpiteiden suunnittelussa tulee huomioida käytössä olevat resurssit, jotta ohjelmasta tulee realistinen ja toteutettava > mittakaavan määrittely
 - o Luontohyötyjen ja tiedon esittely
 - Luonto osana kunnan elinvoimaa ja brändiä
 - Terveys ja hyvinvointi
 - Luonto tärkeä osa lasten ja nuorten oppimista
 - Luonnon monimuotoisuus ja sen tuottamat ekosysteemipalvelut
 - Ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen
 - Luonto osana kestävä kehityksen tavoitteita

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

1. LUMOn suunnittelu

- LUMOn tavoitteiden määrittäminen > LUMOn hyväksyminen
 - Kunnassa on tunnistettava ja tiedostettava kansainvälisesti ja kansallisesti asetetut lumotavoitteet eli miksi LUMO-ohjelma tulisi laatia
 - Käydään läpi, mitä kytköksiä luontotyöllä on kuntaorganisaation strategiaan kärkeen ja toimenpideohjelmiin esim. hyvinvointi, osallistaminen, kestävyyskasvatus
 - LUMOn sisällyttäminen osaksi kunnan strategioita ja muita toimintaohjelmia
 - Metsänhoitotavoitteista luopuminen tai kohtuullistaminen, mikä mahdollistaa metsäluonnon monimuotoisuuden suojelun, hiilensidonnan ja ennallistamisen sekä virkistysarvojen paremman huomioimisen
 - Monimuotoiset metsänkäsittelytavat
 - Järeiden puiden ja lahoppuun säilyttäminen
 - Lehtipuiden ja jalojen lehtipuiden istuttaminen

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- LUMO-työryhmän perustaminen
 - Vastuutahon tunnistaminen kuntaorganisaatiossa
 - Riittävän laaja-alaisen työryhmän muodostaminen kunnan sisällä
 - Kunnan ulkopuolisten sidosryhmien tunnistaminen (yhdistykset, yritykset, järjestöt, koulut)
 - Toimintatavoista sopiminen
 - Aikataulutus
 - Ryhmän viestintätavoista sopiminen
- Päätöksenteon varmistaminen
 - Yhteinen ymmärrys kuka tai mikä taho kunnassa tekee LUMO-ohjelman valmisteluun liittyvät päätökset > määritettävä, kuka päättää LUMO-ohjelman valmistelun etenemisestä
 - Päätöksenteon joustavuuden varmistaminen ennalta sovitulla menettelyillä

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- Riittävien resurssien kohdentaminen
 - Henkilöstö
 - Ulkopuolisten palveluiden ostaminen
- Lähtötason tunnistaminen
 - Luontotiedon kokoaminen
 - Taustaselvityksen tekeminen
 - Luontotyyppien ja luonnon tilan selvitys
 - Onko kunnassa erityisiä luontoarvoja?
 - Onko tarvetta uusille luontokartoituksille?
 - Luontotiedon ja kuntalaisten näkemysten keruu esim. kyselyn avulla
 - Mitä kunnassa eri yksiköt ja palvelualueet jo tekevät? > Hyvät käytännöt, mitä parannettavaa niissä on?
 - Tutustuminen erilaisiin LUMO-ohjelmiin ja viherryttämissuunnitelmiin

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- Mitattavien ja seurattavien tavoitteiden määrittäminen
 - Luontoalueista, puistoista ja viheralueista
 - Luontotyypeistä
 - Lajeista
 - Uhanalaisista lajeista ja luontotyypeistä
- Yhteys maakunnan liittoon ja naapurikuntiin, tätä kautta voidaan tunnistaa kunnan LUMO-työlle lisämahdollisuuksia:
 - Ylikunnallisuus ja rahoitusmahdollisuudet
 - Tiedollinen ja tavoitteellinen tuki
 - Yhteistyö naapurikuntien kanssa
- Konsultin hankkiminen tarpeen mukaan alkukartoitukseen, suunnitteluun, tekemiseen, osallistamiseen ja jalkauttamiseen
 - Tarjouspyynnön sisällön kartoittaminen
 - Kilpailutus ja päätös
 - Konsultin ohjaaminen

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- Aikataulutus ja työskentelysuunnitelman laatiminen
 - Prosessikuvauksen laatiminen ja seuraaminen
- Viestintä ja osallisuussuunnitelman tekeminen
 - Helposti käytettävä verkkoalusta sisäiseen tiedonkulkuun
 - Ulkoisen viestinnän kanavien kartoittaminen: mitkä alustat tavoittavat parhaiten kuntalaiset ja sidosryhmät?
- Aloitusseminaarien järjestäminen
 - Kunnan viranhaltijoiden sisäinen: koko ketju yleiskaavasta kunnossapitoon ja liiketoiminnan kehityksestä päiväkotiiin
 - Kaikille avoin tilaisuus riittävän varhaisessa vaiheessa
 - Kuntalaiset
 - Maan- ja metsänomistajat
 - Yritykset, järjestöt ja muut toimijat esim. Martat, luontojärjestöt, Metsäkeskukset, riistanhoitoyhdistykset, Metsähallituksen Luontopalvelut jne.
 - Naapurikunnat ja seutuyhteistyö mm. liitot ja ELYt

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- Vuorovaikutus ja osallistaminen
 - Kohderyhmänä kuntalaiset ja keskeiset sidosryhmät
 - Työpajojen järjestäminen
 - Informatiiviset luonto- ja metsäkävelyt
 - Vapaita ideakyselyitä LUMO-ohjelman eri vaiheissa
 - Kuntalaisten osallistaminen, esim.
 - Interaktiivinen tarinakartta, jossa näkyvät kunnan alueella olevat suojelualueet ja monimuotoisuuskeskittymät: kommenttien kerääminen paikkatietoon
 - Omat ”suosikkialueet” -kysely
 - Valokuvauskilpailu
 - Alueittaiset asukasillat
 - Päiväkodeille ja koululaisille ympäristökasvatustapahtumia

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- Viestinnän suunnittelu ja jalkauttaminen osana LUMO-ohjelman tekemistä
 - Osallistava viestintä
 - Päättäjien, viranhaltijoiden ja kuntalaisten välillä
 - Toimialojen välisen keskustelun ylläpitäminen esim. Teams-alustalla
 - Viestintä kohderyhmien mukaan
 - Some, paikallislehdet, kirjaston ilmoitustaulu, kaupungin verkkosivut, informatiiviset videot
 - LUMO-palautteen vaikuttavuudesta viestiminen
 - Kuntalaisille, sidosryhmille ja päättäjille heidän osallisuuden näkyväksi tekeminen ja palautteen antaminen lumosuunnitelman muutoksista
 - LUMO-toimien hyväksyttävyyden varmistaminen
 - Viestintä luontoystävällisestä metsähoidosta kuten lahopuun lisäämisestä ja tekopökökelöiden tekemisestä
 - Viestintä niittyjen ja uusiniittyjen perustamisen merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle
 - Hyödynnetään viestinnässä sidosryhmien omia kanavia (postilistat, uutiskirjeet)
 - Avoimuus ja luotettavuus
 - Oikea-aikaisuus

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

2. LUMOn tekeminen > yhteinen omistajuus

- LUMO-luonnos valmistelun eri vaiheissa kommenteille
 - Päättäjät ja viranhaltijat koko prosessin aikana
 - Kuntalaiset osakokonaisuuksien ja toimien valmistelun osalta
 - Sidosryhmät ja toimijat heitä koskevista osa-alueista
 - Loppuvaiheessa alueelliset ja kansalliset toimijat kuten maakunnat ja tutkimuslaitokset
- LUMOn valmistelu osaksi kunnan muuta toimintaa ja suunnittelua
 - Käydään organisaation toimialoittain ja yksiköittäin läpi niiden toiminnan luontovaikutuksia, mahdollisuuksia vähentää negatiivisia luontovaikutuksia sekä toteutuksen case-esimerkkejä muista kunnista
 - Huomioitavat kunnan sisäiset toimijat
 - Talous ja elinkeinotoimi
 - Kaavoitus > Kaavoituksen luo-alueet toteutukseen > Rahoituksen varaaminen kaavoituksessa tunnistettujen luomaiden ja luo-alueiden hankintaan
 - Rakentaminen
 - Koulutus
 - Ilmasto
 - Tekninen- ja vihertoimi
 - Epäviralliset keskustelut päättäjien, viranhaltijoiden ja kuntalaisten välillä

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

3. LUMOn julkistaminen

- Julkistamistilaisuuden ohjelman suunnittelu – Riittävän valovoimaiset ja uskottavat puhujat
 - Tilaisuuden avaus kunnan- tai kaupunginjohtaja
 - Valtuuston terveiset
 - Asiantuntijapuheenvuoro
 - LUMO-ohjelman esittely
 - Sidosryhmä- ja kuntalaispuheenvuorot
 - Yleiskeskustelu
- Julkistamistilaisuuteen tulee kutsua mahdollisimman laajasti sekä kunnan omia toimijoita että sidosryhmiä ja yhteistyökumppaneita
- Julkistamistilaisuutta tulee markkinoida aktiivisella viestinnällä monissa eri kanavissa > LUMOlle oma **#-tunniste**
- Tapahtumamarkkinointia ja -viestintää tulee jatkaa tapahtuman jälkeen yleisen myönteisen mielikuvan luomiseksi
- Julkistamistilaisuuden materiaalit kannattaa koota kunnan LUMO-sivulle

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

4. LUMOn jalkautus

- LUMOn laadinnassa on otettava huomioon kunnan omat lähtökohdat ja toimintatavat > Toimenpiteiden suunnittelussa kaikkien on hyvä olla mukana, jotta niiden toteuttamista pidetään tärkeänä
- Tärkeimpien toimijoiden tunnistaminen ja huolellinen osallistaminen muutoksen mahdollistamiseksi > muutosagenttien tunnistaminen
- Osallistamalla kuntalaisten lisäksi sidosryhmiä, kuten asiantuntijat, järjestöt ja päättäjät, edesautetaan sitoutumista ja jalkauttamista
 - Kunnan työntekijöiden osallistaminen strategian laatimisessa työpajoin ja kyselyin
 - Asukkaiden osallistaminen esim. työpajoin ja kyselyin
 - Kyselyillä selville kuntalaisille ja toimijoille tärkeät ja heidän arvostamansa luontokohteet ja ympäristöt
 - Mitä kuntalaiset kokevat tärkeäksi ympäröivässä luontoympäristössä
 - Miten henkilön luontosuhde näkyy omassa arjessa
 - Mitä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia asukkailla on paikallisessa luontotyössä
 - Yritykset ja yrittäjät mukaan (yrittäjäyhdistykset yms.) tarjoamalla mahdollisuus osallistua valmisteluun
 - Muutenkin kyselyjen avulla eri ryhmien näkemysten, mielipiteiden ja ideoiden kerääminen
 - Työpajatyöskentelyssä on tärkeää, että mukana on innovaattoreita, jotka kertovat, mitä muissa kunnissa tehty
 - Laaja kuuleminen ja osallistaminen ennen valtuuston hyväksyntää
 - Kaupunginvaltuuston tai muun vastaavan hyväksyntä

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

4. LUMOn jalkautus

- Huomioitavia toimijoita ovat muun muassa
 - Maankäyttö
 - Puistotoimi, metsänhoito, ympäristönsuojelu ja puistoyksikkö
 - Luottamushenkilöt
 - Luontojärjestöt
 - Metsäkeskus
 - Metsästys- ja kalastusseurat, riistanhoitoyhdistys
 - ELY-keskus
 - Yritykset ja yrittäjät
 - Kylä- ja asukas yhdistykset
 - Luontoharrastajat, joilla paikallista tuntemusta ja lajitietoa
 - Markkinointi
- Osallistamiskeinoja
 - Asiantuntijaesitelmät tai luennot
 - Strategiatyön esittely opintopiireinä ja esittelytilaisuuksina
 - Luontokävelyt
 - Yleisökyselyt ja mielipidetutkimukset

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

4. LUMOn jalkautus

- Strategian laadinnan ja valmistelun aikaisen, sidosryhmiä osallistavan työryhmän toiminnan jatkaminen jossakin muodossa, esim. paikallinen "luontofoorumi"
 - Mikäli suunnitelmavaihe on onnistunut, ulkoiset sidosryhmät ja kuntalaiset ovat jo osallisia. Jotta kukin taho voi ottaa strategian omakseen, se tulee esitellä tavoitteineen ja toimenpiteineen. Jälkimmäiset yleensä kiinnostavat erilaisia yhteisöjä ja kuntalaisia eniten
 - Tarjotaan jokaiselle ryhmälle mahdollisuus osallistua. Esim. kunta odottaa jokaisen yrityksen vähentävän ilmastopäästöjään x-määrä tänä vuonna ja istuttavan x kpl puita, jokaisen kuntalaisen vähentävän yksityisautoiluaan x km, jätemateriaalin tuottamista x kg, lisäävän lähivirkistysalueiden käyttöä, jne. Samalla sovitaan seurantamenetelmät ja -mittarit
 - Voiko sidosryhmien osallistamista jaksottaa teemoittain, esim. eri kuukausille, vuodenajoille ja eri vuosille erikseen valittava kärkiteema

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

4. LUMOn jalkautus

- Toimenpiteiden priorisointi
 - Mitkä ovat nopeat ja kustannustehokkaat toimenpiteet?
 - Miten toimenpiteiden vaikuttavuus heijastuu kustannuksiin, voiko strategian kautta perustella merkittäviä toimenpiteitä, vaikka ne olisivatkin suhteellisen korkeita kustannuksiltaan?
 - Miten toimenpiteet ketjuutuvat pidemmällä aikajänteellä kuten tiekartan laatiminen? Tiekartassa tai toimenpideohjelmassa on konkreettisia toimia, joille on merkitty vastuutaho
- Toimenpiteiden vastuuttaminen ja seuranta
 - Toimenpiteiden vienti talousarvioon ja seuranta tilinpäätöksissä
 - Eri toimialojen ja viranhaltijoiden vastuuttaminen toimien toteuttamisessa, kuten metsänhoito tai puistoyksikkö
 - Säännöllinen yhteinen toimenpiteiden etenemisen seuranta
 - Yhteistyön kehittäminen esimerkiksi hankkeiden kautta tavoitteiden saavuttamiseksi
 - Onnistuneet esimerkit ja niiden dokumentointi sekä jakaminen Luontoloikkapalvelussa
 - Luontokoulutoiminta

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
[#luontokunnat](https://twitter.com/luontokunnat)

4. LUMOn jalkautus

- Viestintä

- Tiedotteet ja tietoiskut kaupungin eri tiedotuskanavien kautta, esim. LUMO-portaali, josta asukkaat voivat etsiä tietoa
- Linkitykset muiden luontotoimijoiden sivuille, esim. karttapalveluihin ja tietokantoihin
- Järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja tiedottamista eri vaiheessa
- Talkoot ja oman tekemisen tukeminen
- Lehtijutut esimerkiksi teemoittain ja reportaasit
- Mahdolliset kilpailut ja haasteet
- Matkailijoille tiedotusta ja mainontaa
- Luontoteemojen esille tuominen hienovaraisesti/piiloviestinä (ei siis varsinaisen LUMO-työn nimissä) kaikessa toiminnassa esim. kuvitus viestinnässä; tapahtumissa, kävely- ja pyöräilyreitistöjen kartoissa

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

5. Haasteet

- **Haaste: Kuntapäättäjien vaihtuminen voi vaihtaa kunnan strategisia tavoitteita toiseen suuntaan**
 - Ratkaisu: Pitää olla vahvat perustelut LUMO-työn tärkeydestä esim. matkailun, asuinkunnan laadun ja elinvoimaisuuden jne. kannalta
 - Ratkaisu: Valmistelu osissa, erotetaan tavoitteet ja toimenpiteet toisistaan. Viedään LUMOA eteenpäin askel kerrallaan
- **Haaste: Sitoutumattomuus**
 - Ratkaisu: Voidaan ehkäistä yhteisillä tekemisellä, seurannalla ja aktiivisella sisäisellä viestinnällä
 - Ratkaisu: Päätöksiin ja linjauksiin sitoudutaan ylemmissä portaissa. Raportointivastuu kaikilla sidosryhmillä
 - Ratkaisu: Raportointi. Jos vastuutaho vetäytyy, niin poliitikoille esiteltävät mittarit raportoivat yksikölle punaista eli ei ole toteutettu kunnan strategiaa toivotulla tavalla
- **Haaste: Päättäjien kouluttamisen unohtaminen**
 - Ratkaisu: Ymmärryksen lisääminen kohdistetuilla infoilla
- **Haaste: Resurssipula**
 - Ratkaisu: Resursoinnin eri vaihtoehtojen kartoitus ja priorisointi toimenpiteille, jotta muuttuneen tilanteen mukaan voidaan kuitenkin jatkaa

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

5. Haasteet

- Haaste: Kuntien toimialojen rajat, jos ne rajaavat toimintaa siiloihin. LUMOssa tarvitaan toimialat ylittävää toimintaa. Ratkaisuna on avata LUMOa riittävästi, jotta toimialat hahmottavat oman roolinsa ja tekemisensä osana kokonaisuutta
 - Ratkaisu: LUMO-ohjelman valmistelu on oiva työkalu siilojen murtamiseen sekä kompastuskivien tunnistamiseen
- Haaste: Kokonaiskuvan selvittelystä huolimatta koetaan, että tieto on puutteellista ja siksi ei uskalleta tarttua toimeen ja asioita lykätään koko ajan
 - Ratkaisu: Luonnon kyseessä ollessa on varovaisuusperiaate tarpeen, riskinarvioinnin ajatuksella, ennaltaehkäisy halvempaa kuin korjaaminen
- Haaste: Ohjelma ei ole tarpeeksi selkeä
 - Ratkaisu: 1) Jämeryys epämääräisyyksien välttämässä – mitä tarkoitetaan, mitä mistäkin seuraa ja mitä tullaan tekemään, 2) Viestinnän osaamista mukaan, tarvittaessa ostopalveluna
- Haaste: Monet tahtovat ohjelmille hintalapun ja sitä voi olla hyvin vaikea määrittää tai laskea
 - Ratkaisu: Viitteellisten arvioiden esittäminen ja hintahaarukan määrittely edes sanallisesti auttaa

LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

5. Haasteet

- Haaste: Kustannuspaineet & taloudelliset resurssit
 - Ratkaisu: Toimenpiteille karkea kustannus- ja vaikuttavuusarviointi. Luontoarvojen ohella myös taloudellinen ulottuvuus sekä vaikutukset esim. hyvinvointiin sekä ulkoiset rahoitusmahdollisuudet eri toimenpiteille ja - kokonaisuuksille
 - Ratkaisu: Sitoutuminen esim. jollakin prosentilla vuosittain talousarviossa LUMO-työhön antaisi hyvän kuvan pitkäjänteisestä sitoutumisesta toimintaan
- Haaste: Liiallinen kunnianhimon taso
 - Ratkaisu: Sidotaan LUMO-ohjelma kunnan muihin ohjelmiin ja kuntastrategiaan tiiviisti. Tämä voi ratkaista ”liiallisen strategia- ja ohjelmaähkyn”
- Haaste: Kesken olevat toimenpide- ja hoito- ohjelmat sekä sopimuskaudet, kuten viheralueiden hoito ja metsänhoito-ohjelma, mahdollisuudet muuttaa näitä kesken kauden?
 - Ratkaisu: näiden huomiointi osana strategian valmistelua sekä mahdollisen tiekartan/toimenpidesuunnitelman aikataulutuksessa
- Haaste: Väsyminen aiheeseen
 - Ratkaisu: Uusia tulokulmia tuotava esille aktiivisesti, tähän onneksi valtakunnallisesti varmasti löytyy aina uutta tietoa

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
[#luontokunnat](https://twitter.com/luontokunnat)

5. Haasteet – vaikeasti ratkaistavat

- Haaste: Ohjelman rajat muodostuvat niin tiukoiksi, että seuraavat 10 vuotta ei voida kokeilla uutta tai muuttaa tekemistä tiedon karttuessa
 - Ratkaisu: LUMO-ohjelman väliarviointi ja uudelleen suuntaaminen
- Haaste: LUMO-työn hyötyjä ei yleisesti tunnisteta mm. taloudelliset hyödyt, virkistyskäyttö, ympäristöterveys, ilmastonmuutokseen sopeutuminen
 - Ratkaisu: Edellyttää usein keskeisten päättäjien vaihtumista tai organisaation yleistä asennemuutosta. Asennemuutosta voidaan edistää luontohyötyjen ja -tiedon esittelyllä:
 - Luonto osana kunnan elinvoimaa ja brändiä
 - Terveys ja hyvinvointi
 - Luonto tärkeä osa lasten ja nuorten oppimista
 - Luonnon monimuotoisuus ja sen tuottamat ekosysteemipalvelut
 - Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen
 - Luonto osana kestäväen kehityksen tavoitteita
- Haaste: LUMO-tavoitteet ja -toiminta pysyvät irrallaan muusta maankäytöstä ja toiminnan suunnittelusta > Kokonaisheikentämättömyystavoite ei silloin toteudu
 - Ratkaisu: Edellyttää kunnan sisäisten toimintatapojen muutosta, jossa kunnan strategian tai ohjelmien toteutukseen ja seurantaan kattavasti panostetaan

**LUONTO
KUNNAT**

luontokunnat.fi
#luontokunnat

5. Haasteet – vaikeasti ratkaistavat

- Haaste: Riski henkilöstö- ja organisaatiomuutoksista: työn riippuvuus yksittäisten henkilöiden innokkuudesta ja osaamisesta sekä pienemmissä kunnissa resurssien puute
 - Ratkaisu: Henkilöstö sitouttaminen monin eri tavoin sekä tiedon ja osaamisen jakamisen käytäntöjen muuttaminen organisaatiossa
- Haaste: Polarisaatio mediassa ja julkisessa keskustelussa
 - Ratkaisu: Proaktiivinen viestintä LUMOsta, jolloin harhaanjohtava julkinen keskustelu ja trollaaminen eivät ole uskottavia
- Haaste: Heikko osallistuminen järjestettyihin tapahtumiin
 - Ratkaisu: Uusien keinojen kartoittaminen miten osallistaa päättäjiä ja kuntalaisia sekä innovatiivinen kokeilutoiminta uusien osallistavien toimintatapojen löytämiseksi

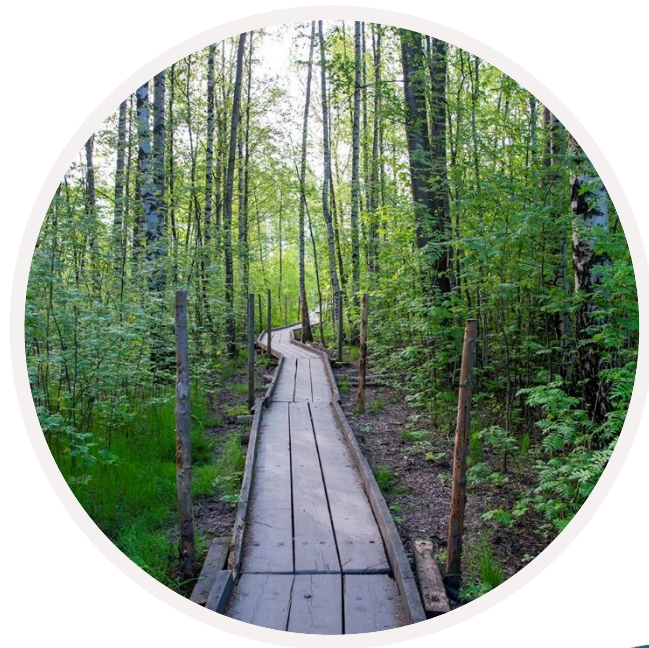
LUONTO
KUNNAT

luontokunnat.fi
#luontokunnat

Kokonaisheikentymättömyys – Unelma vai realistinen tavoite?

Kasvavissa kaupungeissa haastava

- Rakentaminen ja kasvu nakertavat pohjan
 - Tila loppuu kesken
- Ekologinen kompensatio ei ole ratkaisu > tarvitaan monenlaisia toimia
 - Edellyttää kevyempiä ennallistamista ja luonnonhoitotoimia
- Kokonaisvaltaiset indikaattorit ja toimenpidemallit puuttuvat
- Edellyttää vahvaa yli vaalikausien yhtäjaksoista sitoutumista rahoitukseen ja toimenpiteisiin

Luontoviisaus askel pitkän ajan suunnitelmalliseen toimintaan

- Ymmärretään monimuotoinen luonto kaupungin vetovoimaisuustekijänä
- Toiminnassa kannattaa hakea tukea Luontoviisaat kunnat -verkostosta
 - Virallinen päätös antaa mandaatin kattavalle luontotoiminnalle
 - LUMO-ohjelma edellyttää resurssointia, seurantaa ja poikkihallinnollista toimintaa
 - Kriteerien täyttäminen johdattaa luontoviisaaseen toimintaan
- Luontotoiminnasta tulee koko kaupungin omistajuus

Luontoposiitiivisuus koko kaupungin tavoitteeksi

- **Käännetään monimuotoisuuden heikkeneminen kasvun tielle -slogan**
- Keskeinen jalkautettava teema: Lähiluonnon arvostus, hoitaminen ja säilyttäminen
- Nähdään tärkeänä osa kaupungin elinvoimaisuutta ja tulevaisuutta
- Aktiivinen viestintä kaupunkilaisille ja päättäjille on keskeistä, sillä luontoa ei vielä kattavasti nähdä elinvoimaisuustekijänä
- Edellyttää niin poliittisen kuin virkamiesjohdon sitoutumista
- Edellyttää riittävää vuosittaista resurssointia

Kiitos!

Kunnissa on halua ja kykyä huolehtia luonnon monimuotoisuudesta

Lisätietoa: www.luontokunnat.fi

Liittymislomake: [Liity Luontokunnat-verkostoon](#) sivulta

